

1.1 Ny læreplan - nye muligheter

Skoleåret 06/07 skal ny læreplan være i bruk på alle trinn i grunnskolen. Ny "Læreplanen for grunnskolen og videregående opplæring"(L 06) har utgangspunkt i "Kunnskapsløftet" og omfatter:

- Generell del
- Læringsplakaten
- Fag- og timefordeling
- Læreplaner for fag i grunnskole og videregående opplæring

Planen bygger på opplæringsloven, og L 06 erstatter Læreplan for den 10-årige grunnskolen fra 1996 (L-97).

Kompetansemål på utvalgte trinn og metodisk frihet

Læreplanene angir fagenes formål og kompetansemål på utvalgte årstrinn, for grunnskolen ofte 2. 4. 7. og 10. trinn. I den nye læreplanen er arbeidsmåter og struktur i fagene ikke beskrevet på tilsvarende vis som i L 97. Fagplanene i den nye læreplanen er mindre omfattende og mindre detaljert beskrevet. Mens målet er gitt, er det skoleeiers rett og plikt å finne den beste veien fram til målet. Veien fram er ikke beskrevet i L 06.

Frihet til å velge det beste lærestedet

Metodisk frihet må omfatte både valg av metode og valg av lærested. Tradisjonell undervisning med abstrakte læremidler i klasserom kan aldri være den eneste veien til målene. Hver enkelt skole må både kjenne skolens mål, elevenes læreforutsetninger og skolens tilgjengelige ressurser. En ofte upåakta ressurs er skolens fysiske utanlegg og steder i skolens nærmiljø. I muligheter for kompleks sansing og interaksjon i et mangfoldig landskap, ligger også muligheter for motivasjon og læring, utfra hver enkelt elevs ulike forutsetninger.

Det levende landskapet er en uerstattelig kilde til både motivasjon og læring. Forfatteren Georg Bernard Shaw har et godt poeng med følgende påstand: "Hva vi ønsker å se, er barnet på jakt etter kunnskap, ikke kunnskapen på jakt etter barnet."

Vegen ut er ingen omveg til læring

Tid kan være en minimumsfaktor for læring. Selv om opphold i grunnskolen omfatter stadig mer tid, må skolen forvalte elevenes oppholdstid som et knapphetsgode. Riktig metodevalg og riktig valg av lærested er summen av de valg som gir best måloppnåelse innenfor den tida skolen har til rådighet. Teoretisk undervisning i klasserom fungerer ofte best i kombinasjon med praktisk, virkelighetsnær læring. Det ene fordrer det andre, og det må være en balanse i bruken av auditorier og laboratorier. Utearealer med et mangfold av fysiske og biologiske kvaliteter utgjør et utfordrende laboratorium.

Måloppnåelse må vurderes utfra en helhet og gjenspeile både læreplanens generelle og spesielle del. Det har lite for seg at eleven lærer seg sin egen forventa levetid, hvis ikke skolen også stimulerer til å gjøre levetida meningsfull.

Kritisk vurdert, er vegen ut et godt vegvalg for læring.

1.2 Blikk for både læreplanens generelle del og læreplanens fagplaner

Oppvekstreservatene - områdene vi reserverer våre barn

Vurdert utfra tidsressurs og tiltenkt funksjon, kan vi kalle barnehagene og fellesskolene for oppvekstreservater for mennesker. Oppholdstida i oppvekstreservatene utgjør, i Norge i dag, omlag 30 000 timer, og den øker stadig. I oppvekstreservatene skal barn være, i oppvekstreservatene skal barn lære. Og heldigvis er ingen ting mer naturlig for barn enn å lære. Omsorg for barn er derfor å legge til rette for læring.

Grunnskolen er overordna viktig. Her oppholder elvene seg i omlag 10 000 timer gjennom ti følsomme barne- og ungdomsår. Livet i grunnskolen er hverdagen barna skal glede seg til – hver dag.

Opplæringsloven

Opplæringsloven, KD 1998, stiller nå krav til grunnskolens miljø. 01.04.03 fikk vi en tilføyelse til loven som omhandler elevenes skolemiljø (Kap 9a). Her finner vi:

§ 9a-1: Generelle krav

Alle elever i grunnskolen og videregående skoler har rett til et godt fysisk og psykososialt miljø som fremmer helse, trivsel og læring.

§ 9a-2: Det fysiske miljøet

Skolene skal planlegges, bygges, tilrettelegges og drives slik at det blir tatt hensyn til tryggheten, helsen, trivselen og læringen til elevene. Det fysiske miljøet i skolen skal være i samsvar med de faglige normene som fagmyndighetene til enhver tid anbefaler ....”.

Læringsplakaten

Som et bindeledd mellom læreplanens generelle del og fagplanene er det utarbeida en ”Læringsplakat”. Læringsplakaten inngår i den nye læreplanen. Den beskriver 11 krav til skoleeier, har forskriftsstatus og gir grunnlag for tilsyn. Opplæringslovens miljøkrav, se over, inngår i Læringsplakaten.

Læreplanens generelle del

Med et sterkt fokus på en ny fagplan og utvikling av nye læremidler med utgangspunkt i denne, er det en fare for at Læreplanens generelle del havner i skyggen. Læreplanens generelle del er imidlertid fortsatt gjeldende og det er viktig å oppfatte den generelle delen, Læringsplakaten, og fagplanen som en helhet. Skolen må både ha et blikk for den generelle delen og fagdelen.

Det miljøbevisste mennesket trenger å være ute

I den generelle delen, under overskriften ”det miljøbevisste menneske”, finner vi: ”Opplæringen må fremme glede over fysisk aktivitet og naturens storhet, over å leve i et vakkert land, over landskapets linjer og årstidenes veksling.”

Med blikk for dette overordna målet kan en ta i bruk læresteder og anvende metoder som også fremmer ulike mål i læreplaner for fag. Tilsvarende kan andre mål fra den generelle delen også kobles til ulike mål i ulike fagplaner. Med blikk for både læreplanens generelle del og læreplanens fagplaner er det ofte klokt å velge ute-læresteder.

1.3 Minst 60 minutter daglig uteaktivitet

Fysisk inaktivitet kan bli framtidens store helseproblem. Fellesskolen er en viktig arena for fysisk aktivitet. Grunnskolen er spesielt viktig fordi:

- alle barn går i grunnskolen, uavhengig av bakgrunn og forutsetninger
- grunnskolen omfatter 10 000 timer gjennom 10 følsomme barne- og ungdomsår
- grunnskolen har som mål å fremme gode helsevaner for hele livet

Regelmessig fysisk aktivitet blant barn og unge er nødvendig for normal vekst og utvikling. Sosial- og helsedirektoratet anbefaler minst en time daglig utelek eller annen fysisk aktivitet på alle årstrinn i skolen. Aktiviteten kan deles inn i kortere perioder i løpet av dagen, den bør være så allsidig som mulig og inkludere både moderat og høy intensitet. Et blikk på fag- og timefordelingen viser at 60 minutter daglig fysisk aktivitet langt fra kan gjennomføres innen kroppsøvingsfagets tidsrammer.

Muligheter i organisert læringstid

Selv om ikke fysisk aktivitet er målet, så kan fysisk aktivitet inngå i gode metodevalg i alle fag, noen oftere enn andre. Å være aktiv, gjerne bli litt svett, står ikke i motsetning til å lære. Tvert imot: ved fysisk aktivitet øker også energistrømmene i hjernen, energistrømmer som kan fremme selve læringsprosessen. Virkelighetsnær læring i utemiljøet ved fysisk aktivitet, kan både være et motivasjonstiltak, et konkretiseringsstiltak der en utnytter elevenes ulike læringsstrategier og et metodevalg som fremmer fysisk fostring. Uteaktivitet handler også om å se muligheter og sammenhenger på tvers av fag og ulike deler av læreplanen. Opphold og aktivitet i landskap som oppleves vakre, kan i tillegg fremme psykisk helse.

Muligheter i egenorganisert tid

Skoletid er mer enn undervisningstid. Om lag en firedel av elevenes oppholdstid i grunnskolen er egenorganisert tid, dvs opphold mellom undervisningsøkter, det vi ofte kaller friminuttid. Totalt utgjør egenorganisert tid i grunnskolen om lag 60 minutter hver dag, eller drøye 2 000 klokketimer gjennom hele grunnskoleløpet. Det "faget" elevene har mest av i skolen heter verken norsk, matematikk eller naturfag, men "egenorganisert tid" eller friminutt. Friminutt er en upåakta ressurs. I trange luftegårder uten voksne tilretteleggere, blir bildet lett ballspill for noen og inaktivitet for mange. Med en bevisst holdning til fysisk tilrettelegging og aktivisering, kan skolens uteanlegg fungere som et aktivitetsanlegg for alle elevene og friminuttene kan utgjøre svært mange timer fysisk aktivitet. Tilrettelegging som fremmer aktivitet for alle forebygger også mot mobbing.

Uteaktivitet for alle gjennom hele året

Utnytt mulighetene for fysisk aktivitet i både organisert læringstid og egenorganisert tid, vil anbefalingen om minimum 60 minutter daglig fysisk aktivitet i skolen være fullt mulig å oppnå. Det er viktig at fysisk aktivitet ikke bare er et tilbud, men et naturlig valg som over tid fremmer lystbetont aktivitet hos alle. Det er særlig viktig å nå de som i utgangspunktet er minst aktive. Uteaktivitet hele året er nødvendig for å skape positive holdninger til ulikt vær og ulike årstider som en ressurs.

1.4 Stedsbasert læring

Stedsbasert læring er en metode for aktiv og kritisk bruk av geografisk avgrensede steder i læringsarbeidet. Det konkrete *stedet* er utgangspunktet, mens lærebøker og andre abstrakte læremidler utgjør støtteredskaper. Pedagogens viktigste oppgave blir å være vegviser til de læringskildene, *stedene*, som er relevante for læringsarbeidet. L-06 krever en aktiv og kritisk holdning til valg av metoder og læresteder.

Alle lokalsamfunn er ulike, og alle *lokalsamfunn* omfatter et utall læresteder som må oppdages og utnyttes systematisk gjennom alle grunnskolens årstrinn. Ofte er aktiv bruk av *læresteder* mest brukt på småskole- og mellomtrinnet. Det er derfor en særlig utfordring å kartlegge og utnytte *læresteder* for ungdomstrinnet. *Lærestedene* inviterer til å ta i bruk ulike læringsstrategier for elever på alle trinn i skolen.

Stedsbasert læring stiller krav til stedets og aktivitetens relevans i forhold til måloppnåelsen. Metoden knytter *stedet* og *aktiviteten* direkte til *læringsmålene* og klargjør derfor at læringsarbeidet knyttet til *stedene* ikke er noe som kommer "utenpå" eller "i tillegg til" skolens ordinære arbeid. Metoden er aktuell på alle trinn, og kan med fordel benyttes på ungdomstrinnet, der spesifikke krav til faglig kompetanse ureflektert kan virke konserverende på valg av arbeidsformer og læresteder.

Fortrinn ved stedsbasert læring

Virkelighetsnær læring. Læringseffekten er størst når elevene selv er aktive og lærer "om virkeligheten i virkeligheten". Dette er det viktigste argumentet for Stedsbasert læring.

Sosial gevinst. Endringer i læringsmiljø fører elevene inn i nye sosiale settinger og fremmer derved viktige egenskaper som samarbeid og toleranse.

Fysisk aktivitet/motorikk. Barn og ungdom er skapt for bevegelse. Utfoldelse i et stimulerende utemiljø fremmer elevenes fysiske og motoriske kapasitet og ferdigheter. Det er også sterke indikasjoner på at fysisk aktivitet har en positiv effekt på evnen til læring ved bruk av abstrakte midler.

Robusthet og stedstilhørighet. Aktivitet og opplevelser i lokalsamfunnet har betydning for verdsetting av natur- og kulturkvaliteter. Et viktig moment er mestring av klimaet gjennom alle årstider. Stedsbasert læring kan derfor ha stor betydning for oppvoksende generasjoners bostedspreferanse.

Miljøbevissthet. Aktivitet og opplevelse i natur har stor betydning for holdning til naturforvaltning. Erfaringsbasert kunnskap sammen med følelsesmessig engasjement gir et godt grunnlag for framtidig vilje og evne til en bærekraftig miljøforvaltning, både lokalt og globalt.

Forslag til framgangsmåte

1 Lokaliser relevante læresteder. De områdene som kan nås til fots eller med sykkel er spesielt relevante (skolens nærområde). Bruk kart i målestokk 1:5.000 – 1:50.000 og plott inn alle aktuelle læresteder. Én time felles idémyldring kan være lurt.

2 Knytt mål i L-06 til lærestedene Gå inn i de ulike fagplanene i L-06 og se etter læringsmål som kan knyttes til de lokaliserte lærestedene.

3 Velg relevante aktiviteter Denne idépermen er et redskap til å finne aktiviteter tilpassa ulike læresteder og ulike læringsmål. Lærebøker og lokalt tilpassa læremidler er også viktige kilder.

4 Organisering av skolehverdagen Det er viktig at skolehverdagen organiseres slik at det er enkelt å ta i bruk de relevante lærestedene utenfor skolebygningen. Aktuelle tiltak er: fast tid til læring ute, lærerteam, organisering av læringsarbeidet i læringsbolker og pauser.